

CRPD FOR ALLE

FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker
med funksjonsnedsettelse

- en veileder for kommunale råd om CRPD

likestillingssenteret
KUN

FFO Funksjonshemmedes
fellesorganisasjon
FFO TRØNDELAG

Innledning

Mennesker med funksjonsnedsettelse utsettes i større grad enn andre for alvorlige og omfattende menneskerettighetsbrudd. FN-konvensjonen ble derfor utviklet for å sikre denne gruppens menneskerettigheter og grunnleggende friheter. Det er behov for å omsette ord til praksis og tilpasse kommunenes tjenester slik at de fyller konvensjonens krav. Rådet for personer med funksjonsnedsettelse kan være en pådriver i dette arbeidet.

Målet med veilederen er å bidra til at kommunale råd ivaretar rettigheter til mennesker med funksjonsnedsettelse i kommunale tjenester. Vi vil takke alle som har engasjert seg i arbeidet med veilederen, og vi vil rette en spesiell takk til de kommunale rådene i Meldal, Steinkjer, Verdal og Nærøysund som har satt av tid og gitt gode innspill. Vi ser dette som en start på et viktig arbeid for å bedre kunnskapen om CRPD i norske kommuner, og vil gjerne ha tilbakemelding og tips til hvordan vi kan gjøre denne veilederen enda bedre.

Veilederen er utarbeidet av FFO Trøndelag og likestillingssenteret KUN og finansiert av Barne- ungdom- og familiedirektoratet (Bufdir).

Likestillingssenteret KUN jobber med likestilling, inkludering og ikke-diskriminering på tvers av diskrimineringsgrunnlag i Norge og internasjonalt. Rettferdighet og likeverd er våre kjerneverdier. Vi arbeider for et samfunn hvor alle mennesker har like muligheter og rettigheter på alle samfunnsområder, som politikk, familieliv, arbeidsliv og fritid. KUN er en brobygger mellom forsknings- og praksisfeltet. Vi holder foredrag, kurs og workshops, skriver rapporter og kunnskapsgrunnlag, og driver informasjons- og pådriverarbeid om likestilling og mangfold.

www.kun.no

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) er den største paraplyorganisasjonen for organisasjoner av mennesker med funksjonshemning og kronisk sykdom og deres pårørende – og representerer over 350.000 medlemmer. FFOs overordnede mål er samfunnsmessig likestilling og deltakelse for mennesker med funksjonshemning og kronisk sykdom og deres pårørende. FFO motarbeider alle former for diskriminering av mennesker med funksjonshemning og krever anerkjennelse av alle menneskers likeverd, lik rett og like mulighet

www.ffe.no

Målet er å gi
konkret informasjon,
tips og råd

om hvordan kommunale råd kan arbeide

for at rettighetene

til mennesker med funksjonsnedsettelse

blir ivaretatt

i kommunale tjenester.

Ord kan gjøre forskjell:

Hva er forskjellen på å bruke begrepet funksjonshemmet, funksjonsnedsettelse, kronisk sykdom og funksjonsvariasjon? Hva foretrekker rådet?

I denne veilederen bruker vi både «mennesker med funksjonsnedsettelse» og «funksjonshemmede» etter hva som passer i teksten.

Hva er CRPD?

FNs konvensjon for rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse (CRPD) ble vedtatt av FNs generalforsamling i 2006. Konvensjonens hovedformål er å sikre at mennesker med funksjonsnedsettelse nyter likeverdig rett til anerkjente menneskerettigheter og grunnleggende friheter, samt å bygge ned hindre som vanskeliggjør dette. Bakgrunnen for konvensjonen er en erkjennelse av at mennesker med funksjonsnedsettelse i større grad enn andre er utsatt for mer alvorlige og omfattende menneskerettighetsbrudd. Det betyr at de eksisterende menneskerettighetene ikke har klart å sikre rettighetene til denne gruppen godt nok. Det var derfor behov for en egen konvensjon for å sikre deres rettigheter.

Konvensjonen dekker mange områder hvor personer med funksjonsnedsettelse opplever diskriminering; tilgang til rettigheter, deltakelse i offentlig og politisk liv, rett til utdanning, rett til deltakelse i arbeidsliv, bevegelsesfrihet og frihet fra tortur, utnyttelse og vold.

Konvensjonen representerer en holdningsendring fra at mennesker med funksjonsnedsettelse vurderes som velferdstrengende, til en anerkjennelse av at det er samfunnet selv som bidrar til å skape funksjonshemming. Myndighetene skal sikre at alle mennesker har mulighet til å nå sitt fulle potensial.

Norge skrev under konvensjonen i 2013, og

myndighetene har ansvar for å sikre gjennomføring av rettighetene på alle nivå; internasjonalt og nasjonalt, i fylker og kommuner. Norge har forpliktet seg til å jobbe for at funksjonshemmede skal få tilgang til det fysiske miljøet, transport, informasjon, kommunikasjon og deltakelse på lik linje med alle andre.

CRPD står for:

“Convention on the Rights of Persons with Disabilities”.

En FN-konvensjon er en avtale mellom stater. Når et land slutter seg til avtalen, er det myndighetene som har ansvar for å innfri kravene den stiller.

CRPD krever nytenking

Som tidligere nevnt er grunntanken i konvensjonen at det er samfunnet selv som bidrar til å skape funksjonshemninger.

Ved å øke tilgjengeligheten i samfunnet og støtte den enkelte i å utnytte sitt potensiale gjennom for eksempel medisinsk hjelp, tilpasset opplæring og tilgang til hjelpemidler, kan flere delta på lik linje.

Konvensjonen for mennesker med funksjonsnedsettelse bygger på åtte sentrale prinsipper som alle enkeltrettighetene i konvensjonen skal tolkes i lys av:

1 RESPEKT: for menneskers iboende verdighet, individuell selvstendighet med rett til å treffe egne valg, og uavhengighet

2 IKKE-DISKRIMINERING: For å hindre diskriminering er tilrettelegging avgjørende. God tilrettelegging vil sikre at mennesker med funksjonsnedsettelse får like rettigheter i praksis. Dette betyr at mangel på rimelig tilrettelegging er diskriminering.

3 DELTAKELSE OG INKLUDERING: Inkludering i samfunnet og like muligheter til deltakelse er avgjørende for at alle skal kunne leve slik de ønsker og for at alle skal kunne oppnå sitt potensiale.

4 RESPEKT FOR FORSKJELLER: CRPD fremmer et positivt syn på mennesker med funksjonsnedsettelse. Alle skal verdsettes for den de er, og det menneskelige mangfoldet skal respekteres.

5 LIKE MULIGHETER: Alle skal gis like muligheter til å oppnå sitt fulle potensiale. For å oppnå dette vil både tilrettelegging og ikke-diskrimineringstiltak være viktig.

6 TILGJENGELIGHET: Tilgjengelighet for alle handler ikke bare om fysiske barrierer, men også at informasjon blir gjort tilgjengelig for alle, for eksempel punktskrift, lyd, tegnspråk og skivetolk.

«Alle mennesker har de samme menneskerettighetene, men fordi vi har ulike utfordringer og egenskaper, kreves det i praksis ulike tiltak for å sikre lik rettighetsoppnåelse»

K. Skarstad, 2019.

7 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE: Kvinner og barn med funksjonsnedsettelse er særlig utsatt for menneskerettighetsbrudd og blir derfor viet ekstra oppmerksomhet i konvensjonen. I tillegg ser en at minoritetsgrupper som urfolk, innvandrere og LHBTIQ*-personer er ekstra utsatt for diskriminering.

8 RESPEKT FOR UTVIKLINGSMULIGHETENE OG IDENTITETENE TIL BARN: Barn med funksjonsnedsettelse skal ha like muligheter til utvikling og deltakelse i meningsfulle fellesskap som andre barn. Her kan det og være nyttig å se på om barn med funksjonsnedsettelse får oppfylt rettighetene sine.

* LHBTIQ brukes som norske samlebetegnelser for personer og grupper som bryter med normer for kjønn og seksualitet.

Dette er nyttige kriterier som kan brukes av rådet for å drøfte kommunens tjenester.

Diskuter i rådet: Oppfyller kommunens tjenester de åtte sentrale prinsippene i CRPD?

- Er skolen tilstrekkelig tilrettelagt?
- I tildeling av omsorgsboliger?
- Får funksjonshemmede bestemme selv hvor de vil bo?
- Blir barn forskjellsbehandlet på grunn av sin funksjonsnedsettelse?
- Har jenter og gutter like rettigheter til å delta på det som skjer i fritiden?
- Er BPA ivaretatt gjennom disse prinsippene?

Hva er kommunens ansvar?

Hvordan kommuner og fylkeskommuner planlegger, tilrettelegger og tilbyr sine tjenester, avgjør om mennesker med funksjonsnedsettelse har mulighet til å delta i samfunnet på lik linje med andre. Kommunale råd for personer med funksjonsnedsettelse kan bidra til at kommuner oppfyller konvensjonens krav. Rådet skal passe på, tilby kunnskap og sørge for at CRPD brukes som rammeverk for kommunens arbeid. Rådet vil sikre mer likeverdig behandling uavhengig av bostedskommune, og av den grunn være av stor betydning for innbyggerne.

Kommuner i Norge har høy grad av lokalt selvstyre og har derfor mulighet, innenfor lovverket, til å velge hvordan de ønsker å legge opp sine tjenester. Dette fører i praksis til store ulikheter mellom kommunene, og at noen kommuner oppfyller funksjonshemmedes rettigheter i større grad enn andre.

“Selv om det er staten som forplikter seg til å følge konvensjonen er det åpenbart at det ikke er på statsministerens kontor folk får sine rettigheter i praksis. Det skjer i den enkelte kommune, i den enkelte bolig, i sofakroken, ved skolepulten og i svømmehallen.”

Tidligere Likestillings- og diskrimineringsombud, Sunniva Ørstavik.

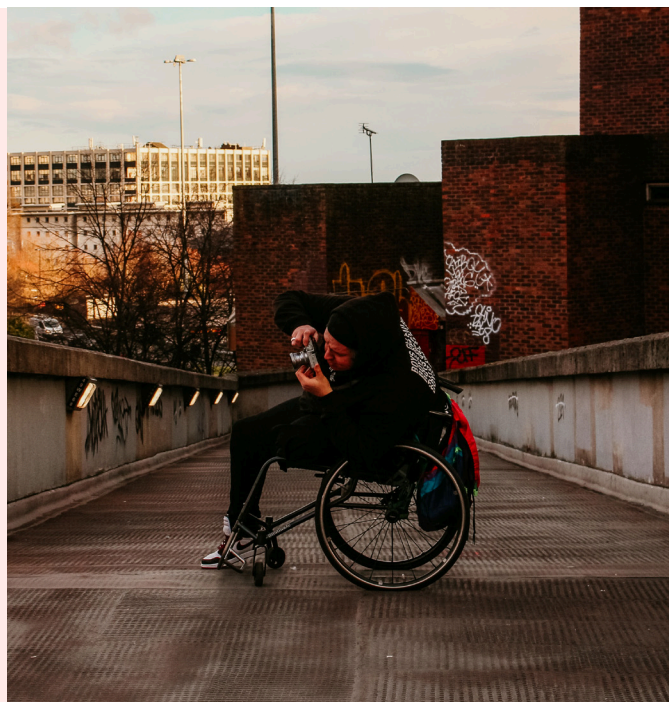

Foto venstre: Shutterstock - Foto høyre: Nathan McDine/Unsplash

Ulike kommuner = ulike liv

Kari:

Jeg har 80 timer med BPA i uka, hvor mange har du egentlig?

Ola:

Jeg har 14 timer. De må planlegges relativt nøye de timene der altså. Det er i snitt ca to timer om dagen. Det betyr at jeg noen ganger blir stilt ovenfor kjedelige valg som jeg helst ikke skulle ønske at jeg måtte ta. For eksempel det å velge mellom å ta en dusj, eller dra på en fritidsaktivitet.

Kari:

Jeg har det jo veldig fritt. Jeg har assistent i snitt 14 timer om dagen. Det betyr at jeg kan velge når jeg vil stå opp. I helgene står jeg opp kl 10 og hvis jeg har en avtale kan jeg velge å stå opp tidligere.

Kari og Ola sitter begge i rullestol og er 25 år. De har de samme behovene for hjelp og tilrettelegging, men fordi de bor i ulike kommuner lever de svært ulike liv.

Ola:

Den fleksibiliteten kjenner ikke jeg til. Jeg er bundet opp av hjelp fra hjemmesykepleien om morgenen. Det betyr at jeg ikke kan velge selv når jeg ønsker å stå opp. Det blir kl 8 det, helg som hverdag. Og hvis jeg har en avtale ekstra tidlig en dag, må jeg alliere meg med mamma eller pappa for å få hjelp.

Kari:

Så fordi vi bor på ulike steder har ikke vi de samme mulighetene til å leve det livet vi ønsker.

Fortellingen er hentet fra prosjektet hverdagsdiskrimineringen, en YouTube-kanal laget av Norges Handikapforbund Agder.

Kjønn og bosted avgjør hvilke hjelpemidler man får

Likestillingscenteret har sammen med Østlandsforskning undersøkt hvilke hjelpemidler mennesker med funksjonsnedsettelse får tilbud om. Undersøkelsen viste at kommunens økonomi og prioritering avgjør hvor mange ergoterapeuter som er ansatt i hver kommune. De fant også at lovverk og retningslinjer blir tolket ulikt av hjelpemiddelsentralene, noe som gir ulik praksis og prioritering i tildeling av hjelpemidler. Forventninger til kjønn var med å avgjøre hvilke hjelpemidler menn og kvinner får. Kvinner får hjelpemidler som bidrar til at de klarer seg bedre i hjemmet, mens menn får hjelpemidler for å komme seg ut og delta i samfunnet.

Refleksjon:

Hva om takhøyden i offentlige bygninger ble senket til 1,50 meter? Hvem ville ha funksjonsnedsettelse da?

Kunne dere påvirket hvem som blir sett på som funksjonshemmet ved å endre noe i deres nærmiljø?

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets veileder for kommunale råd for personer med funksjonsnedsettelser understreker også viktigheten av at rådene arbeider med CRPD.

Det vil være mange saker i en kommune som angår personer med funksjonsnedsettelse. Spesielt vil det gjelde saker om likestilling, likeverdig tilgang til kommunale tjenester og saker om universell utforming/tegnspråk og skrivefolk.

Rådet kan for eksempel jobbe med saker som er knyttet til retten til et selvstendig liv på områder som barnehage, skole og utdanning, arbeidsdeltakelse, helse- og omsorgstjenester, plan og bygg/uteområder, transport og kultur og fritid.

Hvordan kan rådet jobbe for å fremme CRPD i egen kommune?

Kommunale råd for personer med funksjonsnedsettelse har mulighet til å være pådriver for økt kunnskap om CRPD i kommuner. Dette vil bidra til økt forståelse for ansvaret den enkelte kommune har. I tillegg vil rådene kunne hjelpe kommunene til å bruke CRPD som arbeidsverktøy for å ivareta Likestillings- og diskrimineringslovens krav om å sikre likeverdige tjenester til alle innbyggere. KUN og FFO Trøndelag har sammen med rådene i Meldal, Steinkjer, Verdal og Nærøysund samlet gode tips og råd til hvordan rådene kan arbeide mer aktivt med CRPD. Vi har delt dette inn i fire hovedtrinn:

Trinn 1. BYGG KUNNSKAP I RÅDET

Ved oppstart av ny rådsperiode er FN-konvensjonen et av de dokumentene medlemmene må få tilgang til i tillegg til andre dokumenter som for eksempel «Veileder for rådene for personer med funksjonsnedsettelse», kommuneloven og forskrift om medvirkningsordning.

Medlemmene har ulik bakgrunn og kompetanse. Gjør en kartlegging og finn ut hvordan hver enkelt kan bidra i rådets arbeid. Hvilken kompetanse har medlemmene i rådet? Hvordan kan vi bruke denne kompetansen? Mangler det viktig kunnskap som rådet trenger for å gjøre jobben? Hva slags kompetanse er det behov for?

Rådene som vil bruke CRPD som verktøy i sitt arbeid må gjøre seg kjent med artiklene om rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse slik at konvensjonen brukes som et felles kunnskapsgrunnlag. Rådet må også diskutere hvordan rådet på best mulig måte kan bidra til å oppfylle konvensjonens krav i egen kommune.

Tips: Kan rådet ha en egen studiesirkel? Det gir rådet mulighet til å jobbe med artiklene i konvensjonen sammen og se hvordan de er relevante for rådsarbeidet og tjenestene som leveres av kommunen.

Trinn 2. KARTLEGGING

Kartlegging er en god metode for å identifisere hvor «skoen trykker» for mennesker med funksjonsnedsettelse i kommunen. Det gir anledning til å få et overblikk over feltet og samtidig velge ut noen områder som rådet ønsker å jobbe mer målrettet med. Kartleggingen kan gjøres på flere måter og bestå av flere elementer.

Dokumentstudie: En god måte å få et overblikk i kommunens arbeid for mennesker med funksjonsnedsettelse er å lese kommunale handlingsplaner, kommunale planer og strategier. Er mennesker med nedsatt funksjonsevne nevnt? På hvilken måte og i hvilken sammenheng?

Relevante søkeord kan være: tilrettelegging, funksjonsevne, tilpasning, universell utforming, likestilling, inkludering, på lik linje, CRPD.

Hvilke saker får rådet?: At rådet får inn relevante saker, er grunnleggende for rådets arbeid. Mange råd forteller at de får inn få saker utover byggesaker og saker som handler om universell utforming, men CRPD omhandler alle områder i et liv og det er derfor mange saker som er relevante for rådet. Både rådets forankring til den kommunale organisasjonen og sekretæren for rådet er sentrale faktorer for hvilke saker rådet får tilsendt. Det er en fordel å ha en sekretær som er i kommunedirektørens stab, og som har god oversikt over de sakene som rører seg i kommunen.

Da er det lettere å fange opp høringer, plan-dokumenter, saker og plasser der rådet har

mulighet til å komme med innspill, påvirkning og krav.

Ved å ha fastlagte møter flere ganger i året, der saker tas opp fortløpende og hvor rådet gir innspill, bidrar til at rådet i større grad blir tatt med i planlegging og saksgang på aktuelle saker i kommunen.

Undersøk tallene nærmere: Bli rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse i vår kommune ivaretatt?

Vi har laget et kartleggings skjema som dere i rådet kan bruke som utgangspunkt for å undersøke nærmere hvordan situasjonen er i kommunen.

I kartleggingsarbeidet kan det være nyttig å be om redegjørelser fra ulike tjenester og etater i kommunen, slik at dere får statistikk og informasjon på ulike områder. Dere kan også kontakte bruker-, og interesseorganisasjoner for å høre hvilke områder de får mest henvendelser på.

Når det er gjort er det en god ide å invitere de ulike enhetsledere til å delta på et rådsmøte for å diskutere nærmere de tjenestene de har ansvaret for.

Bruk konvensjonens prinsipper i kartleggingen: et tips er å bruke prinsippene i CRPD som utgangspunkt til å drøfte områdene dere velger å kartlegge.

Prioriter: Når rådet har gjort en kartlegging av situasjonen i kommunen, bør rådet se på hvilke områder dere ønsker å prioritere. Det kan være lettere for rådet å nå fram med budskapet dersom dere spisser innsatsen. Velg ut de områdene rådet synes det er viktigst å ta tak i første omgang.

Her er eksempler på områder som kan være aktuelle for nærmere undersøkelse:

- **Tilgjengelighet – få et selvstendig liv og kunne delta fullt ut på alle livets områder**
- **Retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet – herunder BPA og individuelle plan**
- **Personlig mobilitet – hjelpemidler**
- **Retten til utdanning – herunder spesialundervisning**
- **Helse – og tilgang til helsetjenester**
- **Habilitering og rehabilitering**
- **Arbeid og sysselsetting**
- **Levestandard og sosial beskyttelse**
- **Deltakelse i det politiske og offentlige liv**
- **Deltakelse i kulturlivet, fritidsaktiviteter, fornøyelser og idrett**
- **Bolig og midler til tilpasning av egen bolig**
- **Diskriminering og holdningsarbeid**
- **Koordinering av tjenester**
- **Synlighet i kommunale styringsdokumenter**
- **Avlastningstilbud**

Trinn 3.

MEDVIRKNING

Rådet for personer med funksjonsnedsettelse er et rådgivende organ i kommunen. Rådet har rett til å uttale seg i saker som gjelder personer med funksjonsnedsettelse og komme med forslag og anbefalinger i slike saker. Som medlemmer i rådet for personer med funksjonsnedsettelse skal dere representere og ivareta behovene til alle kommunens innbyggere med funksjonsnedsettelse. For å sikre at rådet vet hvilke behov innbyggere med funksjonsnedsettelse har og hvor det er utfordringer er det viktig å ha en god dialog mellom rådet og innbyggerne rådet skal representere.

Som kommunalt råd er det tre nivåer av medvirkning som er viktig å ivareta

1 : INFORMASJON

Informasjon er en forutsetning for medvirkning. Sørg derfor for å få ut relevant informasjon om rådet og dets arbeid til de innbyggerne i kommunen som rådet representerer. Sjekk om informasjon om representantene i rådet og referater fra møter er lett tilgjengelig på kommunens nettside.

Diskuter:

Er det annen informasjon om rådets arbeid det kan være viktig å få ut informasjon om?

Er det andre informasjonskanaler som kan tas i bruk for å sikre at man når flest mulig, for eksempel via brukerorganisasjoner eller lokalaviser?

2 : DIALOG

For å kunne gi gode innspill og uttalelser i aktuelle saker er det viktig å få tilbakemeldinger og innspill fra innbyggerne rådet skal representere. På hvilken måte kan rådet gjøre det?

Diskuter i rådet:

Dere får tilsendt en sak som omhandler BPA og blir bedt om å komme med en uttalelse. Dere oppdager at det ikke er noen av dere som sitter i rådet som har erfaring med BPA. Hvordan vil dere sikre dere god medvirkning slik at dere har et godt kunnskapsgrunnlag å bygge uttalelsen på?

3 : MEDBESTEMMELSE

Som råd har man også mulighet til å ta opp saker på eget initiativ. For å vite hvilke saker dere bør ta opp er det viktig å få innspill fra innbyggerne dere representerer.

Dette kan gjøres på flere måter;

Invitere til åpne møter både for brukerorganisasjoner og enkeltpersoner. Dette kan være en arena for å få innspill på hvilke saker rådet bør jobbe videre med. Tema for møtet kan for eksempel være oppvekst, bolig, arbeid, BPA osv.

Bruk lokale medier aktivt. Dere kan gå ut i lokalavisa og etterlys innspill. Vis at dere er et synlig råd som ønsker å jobbe aktivt for at mennesker med funksjonsnedsettelse skal få de rettighetene de har krav på.

Synlighet. For å få innspill fra innbyggerne dere representerer er det viktig at rådet er synlig på kommunens hjemmeside og at representantenes navn og epost ligger der. Dere kan og skrive på kommunens nettside at dere ønsker innspill om hvilke saker rådet bør jobbe med.

En styrking av rådet
for personer med funksjonsnedsettelse
kan skje gjennom å synliggjøre rådet,
både innad i kommunen
og ut til innbyggerne.

Trinn 4. TILTAK

Når rådet har fått god kompetanse om CRPD, kartlagt hvordan det står til i kommunen og sørget for god dialog med de rådet representerer, er tiden inne for å sette i gang med mer utadrettet arbeid. Gjennom å bli mer utadrettet kan rådet vise hvordan de kan være en ressurs for kommunen. Det er en rekke tiltak rådet kan gjøre for å bidra til at kommunen i større grad oppfyller CRPD.

Roter møtevirksomheten: Å legge møter ved for eksempel skoler, helsehus eller vekstbedrifter er en måte å synliggjøre rådet for flere enn ansatte på kommunehuset.

Bruk taleretten på kommunestyremøter:

Bruk muligheten til å få taletid i kommunestyremøter og andre folkevalgte organer for å få mer fokus på CRPD og hva kommunen bør fokusere på for å oppfylle konvensjonen.

Inviter enhetsledere på rådsmøter: Inviter ulike etater til å fortelle om sitt arbeid med målgruppa og diskuter hvordan de ivaretar konvensjonen. Tilby at representanter fra rådet kan stille opp på møter i kommunen for å ivareta funksjonshemmedes interesser og sikre en effektiv saksgang.

Etabler faste møter med ordfører og annen politisk ledelse i kommunen: Rådet bør etablere en ordning med faste årlige møter med ordføreren. Nær kontakt med politisk ledelse øker også muligheten for gjennomslag for rådets synspunkter og å gjøre forpliktelsene i CRPD kjent. Følg opp med skriftlige innspill etterpå slik at rådets synspunkter blir tydelige.

Ta opp saker på eget initiativ: Som råd kan dere bidra til å løfte saker som er viktige for funksjonshemmede, kronisk syke, samt pårørende.

Synliggjør rådets arbeid gjennom årsmeldingen: Rådet skal hvert år utarbeide årsmelding som skal legges frem for kommunestyret. Årsmeldingen kan brukes til å synliggjøre sakene rådet har fått gjennomslag

for. Samtidig kan meldingen rette søkelyset på saker som fortsatt står uløst og som kommunen bør jobbe videre med.

Kjør kampanjer: Når dere har satt en sak på dagsorden kan dere jobbe på flere måter for å skape oppmerksomhet om saken. Er det for eksempel tilgjengelighet i bybildet dere ønsker å jobbe med kan dere invitere med politikere på en rundtur i sentrum i rullestol eller med hvit stokk. Her er det uendelig med muligheter og bare kreativiteten setter en stopper for hva dere kan finne på for å skape blest omkring saken. Dere kan også samarbeide med aktuelle brukerorganisasjoner for å sette saker på dagsorden.

Lag sjekkliste for å vurdere saker hvor CRPDs 8 prinsipper inngår: For å skape oppmerksomhet hos saksbehandlerne i kommunen og politisk ledelse er et tips å lage ei sjekkliste for saker rådet skal uttale seg om med utgangspunkt i CRPDs 8 prinsipper. Da sikrer dere som råd at dere husker å sjekke at saker dere kommer med en uttalelse om er i tråd med konvensjonen, og dere viser til andre at CRPD er et godt verktøy i saksbehandlingen.

Kartleggingsverktøy

Dette skjemaet kan dere bruke når dere skal kartlegge tjenestene i kommunen. Dere må ikke kartlegge alle punktene i skjemaet, men velg ut det dere i rådet synes er mest interessant. Det er også satt av plass i skjemaet til at dere kan sette inn områder dere selv har identifisert. Når dere har kartlagt et område er det mulighet til å prioritere hvor viktig dere synes det er å jobbe videre med området. Til slutt vil rådet sitte igjen med en prioritert liste over tema dere kan jobbe videre med.

Områder som kan kartlegges	Hvordan arbeides det på området i dag?	Tilfredsstillende	Bør forbedres	Prioritering
Er CRPD eller mennesker med funksjonsnedsettelse nevnt direkte eller i kommuneplaner?				
Er CRPD eller mennesker med funksjonsnedsettelse indirekte nevnt i kommuneplaner?				
Får rådet alle relevante saker tilsendt fra kommuneadministrasjonen?				
Universell utforming				
Oppvekst (Barnehage, skole, skolefritidsordning, voksenopplæring)				
Helse- og omsorgstjenester				
Arbeid og sysselsetting				
Bolig				
Brukerstyrt personlig assistanse				
Fritid, kultur og sosiale aktiviteter				
Transport og samferdsel				

Tips:

Sjekk ut hjemmesidene til de ulike bruker-organisasjonene. Der ligger det ofte veiledere og politiske notater på relevante temaer.

Her er det mye informasjon som kan brukes både i kartleggingen og generelt i rådets arbeid.

Referanser og tips til mer informasjon

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets veileder for råd for mennesker med funksjonsnedsettelse: https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/radene_for_personar_med_funksjonsnedsetting_rettleiar/

På bufdirs sider kan du finne veiledning til utvalgte artikler i CRPD: <https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/crpd/>

Et samfunn for alle – Likestilling, demokrati og menneskerettigheter. Regjeringens handlingsplan for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse 2020-2025: <https://rb.gy/9zjkh>

FNs konvensjon for mennesker med funksjonsnedsettelse (crpd): <https://www.regjeringen.no/no/tema/likestilling-og-mangfold/likestilling-og-inkludering/konvensjoner/fn-konvensjonen-om-rettar-til-menneske-med-nedsett-funksjonsevne-crpd/id2426271/>

Kjersti Skarstad (2019): Funksjonshemmedes menneskerettigheter - fra prinsipper til praksis. Universitetsforlaget.

Alternativ rapport til FN komiteen fra sivilsamfunn: <https://www.ffe.no/om-ffe/dokumenter-og-publikasjoner?filters=Rapporter>

Likestillingssenteret og Østlandsforskning (2019): Kjønnsdelte hjelpemidler? Kartlegging av hjelpemidler til personer med funksjonsnedsettelse. Rapport 1/2019 tilgjengelig fra: <https://likestillingssenteret.no/kjonnslidte-hjelpemidler/>

likestillingscenteret

KUN

Funksjonshemmedes
fellesorganisasjon

FFO TRØNDELAG

- en veileder for kommunale råd om CRPD.

KUN

Nordfoldveien 101

N-8286 Nordfold

Mail: post@kun.no

Tlf: 75 77 90 50

FFO Trøndelag

Sjøfartsgata 3

7714 STEINKJER

Mail: post.trondelag@ffo.no

Mobil: 414 98 115